

D-É-i tájolású sír, mely egy kelta harcos maradványait tartalmazta. A halottra szemfedőként két vasperemű, fadeszkákból összeállított ovális alakú pajzsot helyeztek. Mindkét pajzs vas pajzsdudorral rendelkezett. Az elhunyt lábai közt két vasfibulára és néhány nyílhegyre bukkantunk. A váz jobb oldalánál, kelta szokás szerint vaskardra vagy lándzsára számítottunk, de semmilyen fegyver nem került elő. Mivel a felsőtestet takaró pajzs ferdén, félrecsúszva helyezkedett el, nem kizárt, hogy nem sokkal a temetés után ráástak a sírra és a fegyvert kiemelték. Ezen két sírtól Ny-ra egy K-Ny-i tájolású lánygyermek sírját találtuk. Egyetlen melléklete a jobb alkaron egy nyitott végű bronz karperec. A három sírtól körülbelül 30 m-re É-ra egy Ny-K-i tájolású temetkezést tártunk fel. A halott mellé sírmellékletet nem helyeztek. Feltételezsen ezt is kelta korinak tartjuk. Telepjelenségeket a kelta időszakból az aktuálisan feltárt területen nem találtunk.

Biztosan római korinak (2–3. sz.) 131 objektumot határozhattunk meg. Ezek közül 37 lekerekített sarkú, téglalap alakú, meredek falú, egyenes aljú, tapasztott padlójú veremház vagy műhely esetleg tárolóépület. Az épületek hármásával, vagy ötösével alkottak egy-egy csoportot. Az, hogy a csoportokon belül az építmények egy időben egyszerre álltak-e, vagy csak egy-egy épület volt használatban telkenként, még nem dönthető el. Az egyik ház padlóján egy teljes kutyaváz feküdt az oldalán. Valószínűleg a ház felhagyásakor temették el a kedvenc állatot a padlóra, hasonlóan a korábban talált ló vagy öszvér vázához. A 109. sz. ház is érdekes leleteket rejtett magában. Az egyik sarokban két fazék és egy korsó feküdt az oldalára dőlve. Mindhárom kerámia ép volt, csak az egyik fazekat roppantotta össze a föld súlya. Az egyik fazék egy bronzmécsest és egy kis olajtartó edénykét, a másik beolvasztásra váró vas használati eszközöket tartalmazott. Előkerült még három, valamiféle tetőszerkezettel ellátott munkagödör, néhány vízelvezetésre és terület körbekerítésére, illetve felosztására szolgáló árok valamint számos élelem és hulladék tárolására szolgáló gödör és cölöpszerkezetes építményekhez tartozó oszlophely. Nagyobb mennyiségű leletanyagot – szürke és sárga házikerámiát, terra sigillata és nigra töredékeket, üvegdarabokat, fémtárgyakat (bronzfibulát, bronzérmét, vasszeget, kés- és ácskapocsdarabokat), valamint állatcsonttöredékeket – a veremházak szolgáltattak. A gödrök anyaga ennél szegényesebb.

Az ásatási területtől K-re, jóval a kisajátított területen kívül mészkődarabokat találtunk a szántásban római kori kerámiaanyaggal. Valamilyen kőépületet, esetleg villagazdaságot sejtethetünk itt. A római kori falusias telep ezen gazdaság köré szerveződhetett. A telep Ny-i és D-i sávját állt módunkban feltárni. Összesen 5 hulladékgödör köthető a késő avar korhoz. Az előkerült leletanyag kézzel formált, durva házikerámia.

A legfiatalabb korszakhoz, az Árpád-korhoz 13 objektum tartozik. Zömében kemencék és hozzájuk kapcsolódó hamusgödrök. A kemencék platnijába sok

esetben a római koriakhoz hasonlóan kerámiatöredékeket tapasztottak a jobb hőtartás végett.

Munkatársak: Borbély Zsuzsanna, Kékegyi Dorotytya, Majerik Vera, Melis Eszter, Bernáth László, Bárdos Nándor, Farkas Gábor, Frank Tamás, Hatos János és Nicklas Larsson.

HERENDI ORSOLYA – ZANDLER KRISZTIÁN

304. Paks-Gyapa, M6 TO-22 lelőhely

(Tolna megye) U, Ró, A, Á

2008.április 1. és szeptember 22. között közel 38 000 m²-en végeztünk az M6 autópálya építését megelőző régészeti feltárásokat, melynek során 419 régészeti korú jelenséget találtunk. Bár a terület több korszakon át (késő neolitikum, római kor, avar kor, Árpád-kor) is lakott volt, valamennyi korszak csak gyér régészeti jelenségeket hagyott hátra.

A terület É-i nyúlványában (felhajtósáv) római kori árokrendszer került elő, részben tisztázható szuperpozíciókkal. Az árokba kora középkori (részben avar kori, részben vélhetőleg kora Árpád-kori) gödrök mélyültek. Délebbre (rendszerint minimális leletanyagot szolgáltató) kerek gödröket találtunk. A feltárandó terület kiszélesedő részének É-i felében további (tegulákkal és imbrexekkel, egy esetben késő római mázas kerámiával, valamint III. Gordianus–II. Constantius kora közötti veretekkel keltezett) árokszakaszok kerültek elő. Az ebben a térrészben megfigyelhető mélyebb gödrök egy része méhkas alakú tárolóverem volt. Egyikükből 10–11. századi bronz fülesgomb került elő. A humuszlencse területén feltárt kútból egyetlen őskori kerámiatöredék került elő, így keltezése egyelőre bizonytalan. Tisztáztuk a terület középső részén húzódo árok, illetve a szuperpozícióban álló gödrök relatív kronológiáját. Ezek egy része római kori, más részük későbbi (avar vagy középkori). A villásan elágazó, illetve körárok jellegű jelenségekből római kori leletanyagot gyűjtöttünk. A lelőhelyet átszelő, több vonulattól álló árokrendszerből állatcsontokon kívül roppant kevés leletanyag került elő (a legkésőbbi lelet római kori).

Előkerültek földbe ásott, kövekkel illetve részben kerámiával kirakott tüzelőfelületű tűzhelyek és munkagödreik, egy körárok valamint egy nagyobb, sekély (őskori) beásás. További őskori jelenségek (köztük 8 amorf, nagyméretű gödör) a terület ÉNy-i részére korlátozódtak. Az őskori lelőhelyet K-i, D-i és Ny-i irányban lehatárolhattuk, É felé az építkezés által nem érintett terület alá nyúlik.

Hét darab avar korra keltezhető veremház, valamint szintén erre a korra keltezhető kemencék is előkerültek. A házak a feltárandó terület közepe táján csoportosultak. Négy ház esetében 2-2 cölöphelyet, ezek közül háromban kőkemence nyomait is megtaláltuk. A megfigyelt régészeti jelenségek az avar kor korábbi szakaszára utalnak. Egy további ház nyolccölöpös szerkezetet mutatott, nyílt tűzhelye mellett téglát találtunk. A fennmaradó 2

szokatlanul nagyméretű, földbe mélyített és cölöpszerkezetes épület vélhetőleg 2-2 egymásba ázott épület nyoma. Ez az egyik ház esetében a betöltési rétegekkel is bizonyítható. A házak tájolása megegyezik, s egyik rövid oldaluk gyakorlatilag egybeesik. Kövekből, téglákból álló tüzelőberendezésük volt. A házpárok korábbi tagjainak a falból kiugró, nyolccölöpös szerkezete volt. Az egyik házcsoportha utólag még egy szabadtéri kemencét is ráépítettek. Feltártunk egy „aknakemencét”, magában álló kemencét, és több, két kemencéből álló kemencebokrot is. Ezek egyikének munkagödrében rossz megtartású, melléklet nélküli emberi csontvázat találtunk. A terület középső és Ny-i részén további árkok kerültek elő: egy recens árkon kívül az árkok vélhetően római koriak. A feltárt tárolóvermek datáló lelet hiányában feltételelesen avar korinak határozható meg.

A terület DK-i részén sikerült dokumentálni egy karperecekből, szárnyas baltából, sarlóból, vésőből és fűrészszélű lapokból álló kisebb késő bronzkori *depóleletet*, melyet egy korábbi (természetes?) árokba ástak bele, beásásának nyomát azonban nem sikerült megfigyelni.

Míg a szabadban álló kemencék zöme vélhetően avar kori, a terület DNy-i sarkánál szerkezetükben is eltérő, *Árpád-kori* kemencék kerültek elő. Az egyik kemence mellett nagyobb méretű, méhkas alakú, *Árpád-korinak* meghatározható verem volt. A feltárt terület Ny-i részén előkerült egy feltűnően kisméretű, ágasfás-szelemenés tetőszerkezetű, gyengén átégett tűzhellyel ellátott ház maradványa is. A csekély leletanyag alapján datálása a késő avar kortól a kora *Árpád-korig* lehetséges (utóbbi valószínűbb). A bővítés közepe táján *Árpád-kori* objektumok (kemencék, gödrök) bukkantak elő. Feltártunk egy később külső kemencével és munkagödrével bolygatott, földbe mélyített házra emlékeztető alakú *Árpád-kori* beásást is. Az objektumon belül sem cölöphelyek, sem tüzelőberendezés nem mutatkozott, ezért csak feltételeesen nevezhetjük háznak. A lelőhely DNy-i részén egy *Árpád-kori*, többszörösen bolygatott kemence-munkagödörből bronz hajtú került elő.

TOMKA GÁBOR

305. Paks, Tolnai út 3625. hrsz.

(Tolna megye) U, LT, N

A paksi LIDL áruház telkén a közeli limesút miatt szondázó ásatást végeztünk, amelynek során 15 régészeti objektumot bontottunk ki 2008 áprilisában. A közel 2000 m²-en végzett megelőző feltárás összesen 117 objektumot eredményezett, amelyek három régészeti korszakhoz tartoznak.

A neolitikumot 1 gödör, a keltákat 2 ház, a hun kort pedig 17 objektum (1 ház, 2 sír, 14 gödör) képviselte. Az objektumok több mint háromnegyedéből nem került elő lelet. Utóbbiakhoz tartozik négy, egymással nagyjából párhuzamos, ÉK-DNy irányú, keskeny árok is, amelyek a kelta vagy az 5. századi településrészlethez tartozhattak.

Az 5. sz. második harmadára, a hun korszakra keltezhető a két, É-D tájolású, rabolt sír. Az egyikben marhakoponya-töredéket, madárcsontokat, bokaszíjcsatot, cikádafibulát és fülbevaló-töredékeket, a másikban a torzított koponyás gyermek mellett vascsatot és murgai típusú, kisméretű korsót találtunk.

K. NÉMETH ANDRÁS

306. Paks határa

(Tolna megye) N

Az M6 gyorsforgalmi út Dunaújváros–Szekszárd közötti szakaszán 2008. október 22-én nyilvántartásban eddig nem szereplő, új lelőhelyet azonosítottunk Paks határában a 116+900–117+300 km-szelvények közötti területen.

A humuszolást követően a sárga altalajban települési objektumok (gödör, kemence, ház) feltárásait figyeltük meg. A területről régészeti korú (feltehetően népvándorlás kori) kerámia került elő, amely alapján intenzív telepre következtetünk. A fentiek alapján a területen megelőző feltárás javasolt.

KNIPL ISTVÁN

307. Pácsony határa

(Vas megye) Ő, Á, Rő, Kö

A Szombathely–Hévíz közötti 400 kV-os távvezeték Vas megyei szakaszának építését megelőzően több helyszínen kutattunk a település területén.

Külső-irtás II./Hencse-dűlő (98. oszlophely): 2008. szeptember 23–30. között megelőző feltárást végeztünk a területen (Hrsz.: 065/10). Ennek során kb. 100 m²-t kutattunk át. A gépi humuszolás után az oszlophely mind a négy lábát érintő sötét elszíneződéseként jelentkeztek a régészeti jelenségek nem egyértelmű körvonallakkal. A feltárás során sikerült tisztázni a jelenségek kapcsolatait és végül 5 objektumot határoztunk meg. Az objektumok mindegyike őskori, valószínűleg a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának emlékei. Az objektumokhoz nem köthető rétegekből nagyobb mennyiségű szórvány őskori kerámiatöredékek kerültek elő. A római kort egyetlen terra sigillata töredéke képviselte.

Lapsa: 2008. szeptember 23–30. között a 044/4 hrsz. területen két oszlophely alatt is megelőző feltárást végeztünk. A tervezett 96. oszlophelyen kb. 100 m²-t kutattunk, sem régészeti jelenség, sem szórvány kerámiatöredékek nem kerültek elő, csak a korábbi terepbejárás igazolja az egykori megtelepedést a lelőhelyen.

A 97. oszlophely építéséhez kapcsolódóan is kb. 100 m²-t kutattunk. Régészeti jelenség nem került elő, de a felszínen és a gépi humuszolás közben nagyobb mennyiségű szórvány őskori, *Árpád-kori* és középkori kerámiatöredéket találtunk, azok azonban objektumhoz nem köthetők. Mind a korábbi terepbejárás, mind a mostani feltárás igazolja az egykori megtelepedést a lelőhelyen.